

Redactor: Aura Christi
Tehnoredactor: Carmen Dumitrescu
Coperta: Florin Afloarei

Editura CONTEMPORANUL
O.P. 22, C.P. 113, București, 014780
Tel./Fax.: 021-2125692; Tel.: 021-3106618
Comenzi carte prin poștă:
Tel.: 021-2125692
E-mail: office@contemporanul.ro
www.contemporanul.ro

© Editura Contemporanul, pentru prezenta versiune

Descrierea CIP a Bibliotecii Naționale a României
NIETZSCHE, FRIEDRICH

Genealogia moralei : o scriere polemică / Friedrich Nietzsche ;
trad. din lb. germană de Janina Ianoși și Horia Stanca ; pref. de Ion
Ianoși. - Ed. a 3-a. - București : Contemporanul, 2020
ISBN 978-606-8843-20-9

I. Ianoși, Janina (trad.)
II. Stanca, Horia (trad.)
III. Ianoși, Ion (pref.)

FRIEDRICH NIETZSCHE

Genealogia moralei

O scriere polemică

Întru întregirea și aprofundarea
recent apărutei lucrări „Dincolo de
Bine și de Rău”.

Ediția a III-a

Traducere din limba germană de
JANINA IANOȘI și HORIA STANCA

Prefață de ION IANOȘI

Editura Contemporanul
București, 2020

CUPRINS

PREFATĂ	5
NOTĂ ASUPRA EDIȚIEI	37
CUVÂNT ÎNAINTE	39
DISERTAȚIA ÎNTÂI „BINE ȘI RÂU”, „BUN ȘI NOCIV”	49
DISERTAȚIA A DOUA „VINA”, „CONȘTIINȚA NOCIVĂ” ȘI ALTELE ASEMENEAE LOR	87
DISERTAȚIA A TREIA CARE E SENSUL IDEALURILOR ASCETICE?	139

– Acești psihologi englezi, cărora până acum le datorăm unicele încercări de a ajunge la o istorie a originii moralei, reprezintă prin persoana lor o șaradă nu ușor de dezlegat; sunt chiar de acord că, în calitatea lor de șarade întruchipate, au un avantaj esențial asupra cărtiilor lor – ei însiși sunt interesanți! Acești psihologi englezi – ce vor ei de fapt? Îi aflăm mereu, voluntar ori involuntar, cu aceeași preocupare, și anume să aducă în prim plan acea *partie honteuse* a lumii noastre lăuntrice și să caute principiul activ, hotărâtor, dirigitor al evoluției, tocmai acolo unde mândria intelectuală a omului ținea cel mai puțin să o descopere (de exemplu în acea *vis inertiae* a obișnuinței, sau în uitare, sau în oarba și întâmplătoarea impletire și angrenaj al ideilor, sau în ceva pur pasiv, automat, de natura unui reflex, molecular și funciarmente stupid). Ce-i împinge de fapt pe acești psihologi să meargă mereu tocmai în direcția aceasta? Să fie oare vreun instinct tainic, perfid, vulgar, poate chiar și insuși nemărturisit, de minimalizare a omului? Sau poate cumva vreuo bănuială pesimistă, lipsă de încredere a unor idealisti decepționați, acriți, otrăviți și plini de fiere? Sau vreuo ostilitate subterană măruntă, o ranchiuină față de creștinism (și față de Platon), care n-a ajuns, poate, să treacă nici măcar pragul conștiinței? Sau chiar un gust pervers pentru bizarerii, pentru

paradoxuri durerioase, pentru incertitudinile și absurdul existenței? Sau, în fine – câte ceva din toate acestea, puțină vulgaritate, puțină amărăciune, puțin anticreștinism, un pic de mâncăriime și chef de piper?... Mi se spune însă că ei ar fi pur și simplu niște broscoi bătrâni, reci și plăcitorii, care țopăie în jurul oamenilor, se tărăsc și se strecoară în oameni ca și cum ar fi în elementul lor, adică într-o mlaștină. Mă împotrivesc acestui lucru, mai mult, nu-i dau crezare; și dacă ne este permis să ne formulăm o dorință acolo unde nu suntem capabili să cunoaștem, atunci doresc din toată inima ca, în ceea ce-i privește, lucrurile să stea tocmai invers, – anume ca acești cercetători care pun sufletul sub microscop să fie în fond niște făpturi viteze, generoase și mândre, care știu să-și țină inima și durerea în frâu, și care s-au învățat să jertfească toate aspirațiile anume adevărului, oricărui adevăr, chiar și adevărului simplu, aspru, urât, respingător, anticreștin, imoral... Căci și asemenea adevăruri există.

2

Tot respectul, aşadar, pentru spiritele bune care i-ar putea guverna pe acești istorici ai moralei! Din păcate, sigur este însă că tocmai spiritul istoric le lipsește, că toate spiritele cele bune ale istoriei i-au lăsat în drum! Ei gândesc cu toții, aşa cum obișnuiau cândva vechi filosofi: esențialmente anistoric; aici nu începe nici o îndoială. Cârpăcea moral-genealogiei lor iese chiar de la început la iveală, îndată ce vine vorba de a stabili proveniența noțiunii de „bine” și judecarea ei. „La origine – decretează ei – acțiunile neegoiste au fost lăudate și definite ca bune, de către cei cărora le erau destinate, aşadar de către cei cărora le erau utile; mai târziu originea laudei a fost uitată, iar acțiunile neegoiste

au fost pur și simplu acceptate ca fiind bune, pentru că, din obișnuință, ele fuseseră totdeauna lăudate și receptate ca binele – ca și cum ele ar fi în sine binele.” Se vede imediat: această primă deducție prezintă deja toate trăsăturile tipice idiosincraziei psihologilor englezi, – avem aici și „utilitatea”, și „uitarea”, și „obișnuința”, iar la sfârșit – „eroarea”. Totul ca temei al unei evaluări, de care până acum omul superior fusese mândru ca de un soi de privilegiu al omului în general. Această mândrie trebuie smerită, această evaluare trebuie subevaluată: a fost oare telul acesta atins?... În primul rând îmi e la îndemâna să constat că teoria respectivă caută și plasează vatra originară a noțiunii „bine” într-un loc greșit: verdictul „bine” nu emană de la cei cărora li se face „binele”! Mai degrabă cei „buni”, adică cei nobili, distinși, puternici, cei sus-puși și bine intenționați au fost chiar ei cei care s-au receptat pe sine ca buni și faptele lor ca fiind binele, adică de prim rang, stabilind acest lucru în opozиie cu tot ceea ce era josnicie, meschinărie, vulgaritate, mitocanie. Din acest patos al distanței și-au luat ei în primul rând dreptul de a emite valori, de a le defini: ce să le mai pese de utilitate! Punctul de vedere utilitar este cât se poate de străin și de nepotrivit tocmai în raport cu țășnitorul izvor fierbinte al judecăților de valoare care ordonează rangurile superioare, distanțele în rang: aici sentimentul a ajuns tocmai la punctul opus aceluia grad inferior de căldură, care devine premisa oricărei înțelepciuni chibzuite și oricărui calcul de utilitate, – și aceasta nu numai pentru o singură dată, nu numai pentru o oră de excepție, ci permanent. Patosul superiorității și al distanței, cum spuneam, sentimentul general fundamental, durabil și dominator al unei categorii superioare stăpânitoare, comparativ cu una inferioară, cu un „de jos” – aceasta este originea opozиiei

dintre „bine” și „nociv”. (Dreptul Domnilor de a da nume merge atât de departe, încât am putea concepe chiar și originea limbii ca o expresie a stăpânitorilor: ei zic „asta este cutare și cutare”, ei pecetluiesc orice obiect și faptă cu o anumită vocabulă și prin aceasta le și iau în stăpânire.) De la originea aceasta pleacă și faptul că, din capul locului, cuvântul „bine” nu este neapărat legat de acțiuni „neegoiste”: așa îl consideră superstiția respectivilor genealogi ai moralei. Antiteza „egoist”-„neegoist”, care să se impună din ce în ce conștiinței omului, se petrece mai degrabă în condițiile declinului judecăților de valoare aristocratice, – ca să folosesc limbajul meu, iar instinctul de turmă este cel care ajunge în sfârșit la acest cuvânt (și cuvinte). Dar chiar și atunci mai durează multă vreme până când acest instinct să se înstăpânească în asemenea măsură, încât evaluarea morală să rămână atârnată și împotmolită în această antiteză (cum se întâmplă, de pildă, în Europa de astăzi: actualmente prejudecata care consideră încă de pe acum noțiunile „moral”, „neegoist”, „désintéressé” ca fiind de valoare egală, domnește cu puterea unei „idei fixe” și boli de cap).

3

Dar în al doilea rând: făcând total abstracție de inconsistența istorică a ipotezei date cu privire la originea judecății de valoare „bun”, aceasta suferă în sine de un nonsens psihologic. Utilitatea acțiunii neegoiste ar fi fost sursa laudei ce i se aduce, iar această origine ar fi fost uitată: – cum ar putea fi însă chiar numai posibilă o asemenea uitare? Să se fi întrerupt cândva utilitatea unor astfel de acțiuni? Dimpotrivă: utilitatea aceasta a fost în toate timpurile mai degrabă o experiență de zi cu zi, aşadar ceva mereu și din nou subliniat; prin urmare,

în loc să dispară din conștiință, în loc să fie dată uitării, ea a trebuit să se imprime în conștiință cu o claritate din ce în ce mai mare. Cu cât este mai rezonabilă teoria opusă (motiv pentru care ea nu este totuși mai adevărată), anume cea pe care o va prezenta, de pildă, Herbert Spencer; acesta asociază, ca fiind esențial egală ca sens cu noțiunea „bun”, noțiunea „util”, „oportun”, astfel încât în judecățile de „bun” și „nociv” omenirea pare să-și fi însumat și sancționat tocmai experiențele de neuitat și neuitate despre ceea ce este util și oportun sau nociv-inoportun. Potrivit acestei teorii, este bun ceea ce s-a dovedit totdeauna a fi util: prin aceasta se și poate impune ca având o „valoare de rangul cel mai înalt”, o „valoare în sine”. Dar și această cale de a explica lucrurile este, cum am spus, greșită, dar cel puțin explicația respectivă este în sine rezonabilă și psihologic acceptabilă.

4

– Calea cea dreaptă mi-a arătat-o cu degetul întrebarea privind semnificația etimologică pe care o are în diferite limbi „binele”: am descoperit astfel că toate derivă dintr-o aceeași transformare noțională, – că pretutindeni ideea de „distins”, de „nobil”, în sens de stare socială, este noțiunea de bază din care s-a dezvoltat cu necesitate ideea de „bun” în sensul de „sufletește distins”, și cea de „nobil”, ca „sufletește superior”, „sufletește privilegiat”: o dezvoltare care a mers totdeauna paralel cu o alta care făcea ca „vulgar”, „plebeu”, „josnic” să treacă, în cele din urmă, în noțiunea de „nociv”. Exemplul cel mai frapant pentru acest din urmă caz este chiar cuvântul german „schlecht” („nociv”), ca atare identic cu „schlicht” („simplu, modest”) – compară „schlechtweg” („în mod simplu”), „schlechterdings” („absolut, în orice caz”) și care la origine îl indică de asemenea pe omul

comun, modest, lipsit încă de priviri piezișe suspicioase, pur și simplu în opoziție cu cel nobil. Aproximativ pe vremea Războiului de treizeci de ani, deci destul de târziu, sensul acesta se deplasează spre cel folosit în zilele noastre. – Relativ la genealogia moralei, lucrul acesta mi se pare de o semnificație esențială; faptul că a fost atât de târziu găsit se datorează influenței inhibatoare exercitată de prejudecata democrată din sânul lumii moderne cu privire la toate problemele provenienței. Și aceasta până și în domeniul aparent cel mai obiectiv al științelor naturii și al fiziolgiei, care aici nu sunt decât amintite. Ce prejudiciu, îndeosebi moralei și istoriei, le poate aduce această prejudecată odată dezlănțuită până la ură, o demonstrează famosul caz Buckle; plebeismul spiritului modern, de proveniență engleză, a erupt încă o dată aici pe pământul natal, cu violența unui vulcan de noroi și cu limbuția sărată, supergălăgioasă și vulgară, caracteristică graiului tuturor vulcanilor de până acum.

5

Cât privește problema noastră, care pe bună dreptate poate fi numită o problemă tăcută, adresându-se pe alese doar unui număr restrâns de urechi, nu este de interes mărunt să stabilim că în acele cuvinte și rădacini, care înseamnă „binele”, răzbate încă adesea acea nuanță principală în virtutea căreia nobilii se simțeau anume ca fiind oameni de rang mai înalt. E drept că ei se numesc poate așa de cele mai multe ori pur și simplu având în vedere superioritatea puterii lor (ca „puternici”, „stăpâni”, „demnitari”) sau potrivit însemnelor celor mai la vedere ale acestei superiorități, de pildă ca „bogați”, „proprietari” (acesta este sensul lui *arya*; și, corespunzător, în limbile iraniene și slave). Totuși și

potrivit unei trăsături tipice de caracter: acesta și este cazul care ne preocupă aici. Ei își zic, de exemplu, în frunte cu aristocrația greacă, prin purtătorul ei de cuvânt, poetul megarian *Theognis*, cei „veritabili”. Cuvântul *kakós* desemnează, în conformitate cu rădăcina sa, pe unul care este, care are realitate, e autentic, este adevărat; apoi, printr-o modificare subiectivă, cel adevărat devine cel veridic: în faza aceasta de transformare națională, cuvântul ajunge sloganul și semnalul nobleței și trece integral la sensul de „nobil”, întru delimitarea de omul comun, neveridic, mincinos, cum îl consideră și îl prezintă *Theognis*, până când, în cele din urmă, după decaderea nobilimii, nu-i mai rămâne decât sensul de *noblesse* sufletească, devenind totodată ceva pârguit și dulce. În cuvântul *kakós* ca și în cel de δειλός (plebeul în opoziție cu αγαυός) este subliniată lașitatea: faptul acesta ne dă poate o indicație în ce direcție ar trebui să căutăm proveniența etimologică a cuvântului αγαυός care are mai multe înțelesuri. Cuvântul latin *malus* (pe care îl pun alături de μέλας) ar putea indica omul comun cu pielea smeadă, și în primul rând pe cel cu părul negru („*hic niger est*”) ca fiind prearianul autohton al pământului italic, care se deosebea pregnant de blonzi deveniți stăpâniitori, anume de rasa ariană a cuceritorilor, tocmai prin culoare; în orice caz, *gaelica* mi-a oferit în acest sens un caz corespunzător cert – cuvântul *fin* (de exemplu în numele *Fin-Gal*), care îl desemnează pe cel nobil, în ultimă instanță pe cel bun, distins, pur, capul blond original, în opoziție cu băştinașii bruni și cu păr negru. În treacăt fie spus, celții erau prin excepție o rasă blondă; cât privește acele zone cu populații având efectiv părul negru, care se remarcă pe destul de minuțios întocmitele hărți etnografice ale Germaniei, se comite o eroare dacă ele se asociază cu vreo proveniență

celtică și cu vreun amestec de sânge celt, aşa cum încă o mai face Virchow: în regiunile acelea predomină mai degrabă populația preariană a Germaniei. (Același lucru este valabil aproape pentru întreaga Europă: de fapt, rasa supusă a redobândit în cele din urmă aici preponderența în ceea ce privește culoarea, forma scurtă a craniului, poate chiar și instințele intelectuale și sociale: cine poate să ne asigure că nu democrația modernă, nu anarchismul încă și mai modern, în speță acea atracție față de „*la commune*”, față de cea mai primitivă formă socială actualmente specifică tuturor socialistilor Europei, este cel care reprezintă cumva, în primul rând, un monstruos atavism – și că rasa de stăpâni și de cuceritori, rasa arienilor, se află într-o decădere până și fizologică?...) Cred că aş putea interpreta cuvântul latin *bonus* ca „războinic”: presupunând că, pe bună dreptate, îl pot deduce pe *bonus* dintr-un mai vechi *duonus* (compară *bellum* = *duellum* = *duen-lum*, în care mi se pare cuprins respectivul *duonus*). *Bonus* ar fi deci un bărbat al duelului, al dedublării (*duo*), ar fi războinic; se vede, așadar, ce anume însemna în Roma antică „bunătatea” unui bărbat. Chiar și cuvântul nostru german „Gut” („bun”): n-ar trebui oare să însemne „der Göttliche” („cel divin”), bărbatul de specie divină? Si nu este el identic cu numele goților, desemnând un popor (la origine o nobilime)? Dar îndreptățirea acestei prezumții nu-și are locul aici.

6

De la această regulă, anume că noțiunea politică de prim-rang se dizolvă totdeauna în noțiunea psihologică de prim-rang, nu face excepție (deși orice regulă își are excepțiile ei) faptul că cea mai înaltă castă este totodată casta preoțimii și că, în consecință, ea preferă întru

desemnarea ei generală un predicator care să amintească funcția ei sacerdotală. Aici apare pentru prima oară, de pildă, contrastul între „pur” și „impur”, ca distincție de rang; și aici survine mai târziu un „bun” și un „nociv” evoluând într-un sens care nu mai este unul de rang. De altfel, să fim circumspecti în a considera de la început noțiunile acestea de „pur” și „impur” ca fiind foarte grave, foarte vaste și chiar simbolice; toate noțiunile mai bătrânei omeniri au fost inițial înțelese, în mod inimaginabil pentru noi, ca fiind grosolane, greoaie, sumare, înguste și, în special, într-o manieră nesimbolică. La început, cel „pur” este doar un om care se spălă, care-și interzice anumite mâncăruri ce provoacă boli de piele, care nu doarme cu femei murdare din poporul de jos, care are oroare de sânge, – și nimic mai mult, sau nu mult mai mult! Pe de altă parte, din comportamentul specific aristocrației sacerdotale înțelegem de ce tocmai aici s-au putut de timpuriu interioriza și ascuți, între-o manieră primejdioasă, opozitiile valorice; și, într-adăvăr, ele sunt acele care până la urmă au deschis prăpastia dintre om și om, o prăpastie peste care nici chiar un Achilles liber cugetător n-ar putea trece fără să se infioare. În astfel de aristocrații sacerdotale și în deprinderile lor dominante, ostile acțiunii, parțial visătoare, parțial exploziv-sentimentale, se află ceva nesănătos și urmarea pare a fi acea debilitate intestinală și neurasenia aproape fatal inerente preoților dintotdeauna; și, ceea ce au născocit ei însăși ca remediu împotriva stării lor de morbiditate, – cum să nu spunem că, în cele din urmă, s-a dovedit prin consecințele sale de o sută de ori mai periculos decât însăși boala de care ei trebuiau să se lecuiască? Omenirea întreagă continuă să bolească de pe urma acestor naive tratamente preoțești. Să ne gândim, de pildă, la diferitele forme de dietă (eliminarea cărnii),

la postit, la abstinенță sexuală, la refugiu „în pustie” (izolare gen Weir Mitchell, firește fără cura de îngrișare și supraalimentarea care să-i urmeze și în care se află remediul cel mai sigur împotriva isteriei idealului ascetic); să adăugăm aici că toată metafizica preotească ostilă simțurilor, care te face leneș și rafinat, autohipnotizarea practicată de ei în maniera fachirilor și brahmanilor – Brahma folosit ca nasture de cristal și idee fixă – și mai ușor accesibila sațietate generală finală cu al său tratament radical, neantul (sau Dumnezeu – nevoia de o *unio mystica* cu Dumnezeu) nu este decât nevoia de neant a budistilor, Nirvana – și nimic mai mult). Tocmai la preoți devine mai primejdios totul, nu doar mijloacele tratamentului și artele vindecării, ci și orgoliul, răzbunarea, agerimea, desfrâul, dragostea, nevoia de a domina, virtutea, boala, – făcând o oarecare concesie să ar putea adăuga aici și faptul că abia pe terenul acestei forme de existență esențialmente primejdioasă a omului, anume cea preotească, omul a devenit în primul rând un animal interesant, că abia aici a dobândit sufletul omului, într-un sens suprem, profundime, devenind rău – și iată, tocmai acestea sunt cele două atrbute fundamentale ale superiorității omului față de restul regnului animal!...

7

– Încă de pe acum se poate vedea cât de ușor se bifurcă modul de evaluare preoțesc și cel cavaleresc-aristocratic, pentru a se putea apoi dezvolta în sensul opusului lor; fapt pentru care există de fiecare dată un stimulent, atunci când casta preotească și cea a războinicilor, geloase una pe alta, nu vor să se mai înteleagă asupra prețului. Judecătile de valoare cavaleresc-aristocratice au ca premisă o constituție fizică puternică,

o sănătate înfloritoare, bogată, debordantă, precum și toate cele necesare menținerii ei, războiul, aventura, vânătoarea, dansul, turnirele, în general tot ceea ce presupune o activitate robustă, liberă și voioasă. Modul de evaluare al distinsei caste sacerdotiale are – după cum am văzut – alte premise: cu atât mai nocive pentru ea atunci când e vorba de război! Preoții sunt, după cum se știe, cei mai răi dușmani – oare de ce? Pentru că sunt cei mai neputincioși. Din neputința aceasta se dezvoltă în ei o ură uriașă și sinistră, intelectuală și otrăvitoare. Cei mai mari purtători de ură, ca și cei mai ingenioși dușmăniitori din istoria lumii au fost întotdeauna preoții: – în comparație cu spiritul răzbunător al preoților, cu greu mai poate fi luat în calcul orice alt asemenea spirit. Lipsită de spiritul emanat de cei neputincioși, istoria umanității ar fi de-a dreptul stupidă: – să ne referim imediat la exemplul cel mai semnificativ. Tot ce s-a întreprins pe pământ împotriva „nobililor”, „puterniciilor”, „stăpânilor”, „deținătorilor forței” nu merită nici măcar adus în discuție, comparativ cu ceea ce au făcut împotriva lor evreii: evreii, acel popor de preoți, care, în ultimă instanță, a fost în stare să-și ia revanșa față de dușmanii și opresorii săi, exclusiv printr-o radicală răsturnare a tuturor valorilor, cu alte cuvinte, printr-un act de răzbunare spirituală. Acest lucru putea fi numai pe măsura unui popor de preoți, un popor ce ascundea în sine cea mai preotească sete de răzbunare. Evreii sunt cei care, cu o înspăimântătoare consecvență logică, au îndrăznit să răstoarne ecuația aristocratică a valorilor (bun = puternic = fericit = iubit de Dumnezeu) și să se țină de această logică cu dinții celei mai abisale uri (ura neputinței), pretinzând că „singurii buni sunt cei nenorociți, că ei, săracii, neputincioșii, oropsitii sunt singurii buni, că suferinții, cei aflați în nevoie,